

Па нашаму меркаванню, на з'яўленне дэрыватаў у межах вайсковай лексікі, паўплываў гістарычны фактар, у тым ліку шматлікаць войнаў на тэрыторыі Беларусі. Калі падчас войнаў гэтыя словы былі даволі моцна распаўсюджаны, то пасля іх заканчэння яны заставаліся ў мове як агульнаўжывальныя. Спрацаваў таксама моўны закон эканоміі, паводле якога зусім нязручна ствараць новае слова, калі ёсць іншае, якое магчыма пашырыць у значэнні.

М. Бура, Е. Клешняк

НЕМНОГО О ВОЗРОЖДЕНИИ ИВРИТА

Возрождение языка иврит можно назвать одним из самых смелых и при этом самых успешных лингвистических экспериментов в истории: сегодня на языке иудейского Танаха и христианского Ветхого Завета, переставшем употребляться в устной коммуникации около II в. н.э. и возрожденном 16 столетий спустя благодаря усилиям гебраистов-энтузиастов, говорят более 8 миллионов человек.

В истории иврита, входящего в северо-западную подгруппу семитской языковой семьи, выделяют следующие периоды: 1) библейский (до 450 г. до н.э.); 2) послебиблейский (450 г. до н.э. – I в. н.э.); 3) раввинистический (I–IV вв. н.э.); 4) средневековый (IV–XVIII вв.); 5) современный (с конца XVIII в. и до наших дней). Следует отметить, что гебраисты XIX–XX вв. опирались в своем языкотворчестве на лексический и грамматический материал как Танаха, так и более поздних источников: Мишны (Священного Предания иудаизма, кодифицированного в начале III в. н.э.), средневековых литургических поэм и переводов научной литературы и т.п.

В фонологии и синтаксисе современного иврита нашли отражение черты таких языков европейского еврейства, как идиш и немецкий, ладино и испанский, немецкий, французский, польский, русский и др. Так, большинство современных израильтян не различают фонем [h] и [x], [q] и [k], [tʰ] и [t], предпочитают аналитические грамматические формы синтетическим и употребляют как в устной, так и в письменной речи калькированные с европейских языков синтаксические конструкции и фразеологизмы.

Особый интерес для исследователя представляет лексический строй современного иврита. Лингвистам и писателям, стоявшим у истоков «нового иврита», приходилось проявлять немалую изобретательность при поиске лексических средств для описания реалий, неизвестных авторам Танаха, Мишны и средневековых ивритских текстов. Заполнение лакун производилось при помощи 1) адаптации слов, обозначающих исторические реалии (*seren* = «владелец филистимский» в Первой книге Царств > «капитан» в значении «воинское звание»); 2) секуляризации религиозных терминов (*kiyor, maḥbat, kaf, mazleg* «названия храмовой утвари» > «умывальник», «сковорода», «ложка» и «вилка» соответственно); 3) дифференциации синонимов (*sfina* и *tsi* «корабль» > *sfina* «корабль» и *tsi* «флот»; *agala* и *karon* «повозка» > *agala* «повозка» и *karon* «вагон»); 4) калькирования (*tapuaḥ-adama* «картофель», буквально «земляное яблоко» – ср. нем. *der Erdapfel*, франц. *la pomme de terre*,

пол. *ziemniak*; *seret* ‘лента’ > ‘фильм’ – ср.: нем. *der Streifen* ‘то же’); 5) заимствования из близкородственных языков (*mišmeš* ‘абрикос’ < араб., *petel* ‘малина’ < сир.) и других способов.

В заключение нам хочется выразить надежду на то, что бесценный опыт гебраистов XVIII–XX вв. будет учтен специалистами по ревитализации языков (в частности, коптского языка, весьма близкого к ивриту генетически и типологически) и языковому планированию.

К. Вераскоўская

МАТЭРЫЯЛЬНАЯ КУЛЬТУРА Ё БЕЛАРУСКАЙ І ЯПОНСКАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ: ПРЫЛАДЫ ПРАЦЫ, ЗБРОЯ

Мэта нашай працы – выяўленне асаблівасцей адлюстравання матэрыяльнай культуры ё беларускай і японскай фразеалогіі. На дадзеным этапе ё якасці аб'екта даследавання выступаюць фразеалагічныя адзінкі (ФА), якія адносяцца да фразеасемантычных палёў «Прылады працы» і «Зброя». Метадам суцэльнай выбаркі з фразеалагічных і тлумачальных слоўнікаў мы ўзялі для даследавання наступны матэрыял: 12 беларускіх і 9 японскіх ФА з кампанентамі ЛСГ «зброя», а таксама 29 беларускіх і 10 японскіх ФА з кампанентамі ЛСГ «прылады працы». Пры падліку мы прымалі за 100 % колькасць ФА ё кожнай групе ё межах беларускай і японскай моў.

Лексема *меч* уваходзіць у 33 % беларускіх ФА з кампанентамі, якія належаць да ЛСГ «зброя» (*агнём і мячом* – ‘з бязлітаснай лютасцю, гвалтоўна’; *дамоклаў меч* – ‘пастаянная небяспека, неадступная пагроза’ і інш.). У японскай мове слова *меч* назіраецца ё 44 % ФА з кампанентамі дадзенай ЛСГ. Напрыклад, японскі выраз *刀を売って牛を買う* *tou wo utte ushi wo kau* (літ. ‘прадаць меч і купіць быка’) азначае ‘перастаць займацца ваеннай справай і аддаць усе сілы сельскай гаспадарцы’. ФА з кампанентам *шчыт* складаюць 25 % ад усіх беларускамоўных адзінак з кампанентамі, якія належаць да ЛСГ «зброя». Да іншых кампанентаў з ЛСГ «халодная зброя» адносяцца *нож* у беларускіх ФА (17 % ад усіх ФА групы «зброя») і *кан'э* ё японскіх (8 % ад усіх ФА групы «зброя»).

Аналізуючы ФА з кампанентамі ЛСГ «зброя», мы высветлілі, што 25 % беларускіх і 44 % японскіх фразеалагізмаў нясуць станоўчую ацэначную канатацыю, 75 % беларускіх і 56 % японскіх фразем – адмоўную.

Фразеалагічных адзінак з кампанентамі, якія належаць да ЛСГ «ручныя сельскагаспадарчыя прылады працы», аказалася больш як у беларускай, так і ё японскай мове. Мы знайшлі некаторае падабенства паміж такімі фразеалагізмамі, як *трапіць у нерат* ‘апынуцца ё безвыходным, непрыемным ці няёмкім становішчы’ і *網にかかる* *ami ni kakaru* ‘трапіць у сетку’ (ужываецца ё кантэксце *трапіць у рукі закона/паліцыі* ё спалучэнні з адпаведнымі словамі). Варта асобна адзначыць японскі ўстойлівы выраз *味噌漉しで水をすくう* *misokoshi de mizu wo sukuu* (‘чэрпаць ваду сітам для аджыму бабоў місо’) і беларускі фразеалагізм *насіць ваду рэшатам*, якія абазначаюць ‘рабіць што-н. безвынікова, заведама ўпустую’; іх аб'ядноўвае не толькі адзіны сэнс, але і наяўнасць кампанента «вада».